

STUDIUM

“Padaemand” Rahvusooperis – kaardimäng, noored lauljad, tuntud meistrid

Ohtu naelaks võib pidada metso-
sopran Riina Airennest, kelle kehastatud
Krahvinnas on tipprolli sooritust.

Juba teist aastat on EMA magistrantide ja doktorantide õppekavas kriitikaseminar, mida viivad vastavalt oma valdkondadele läbi Urve Lippus, Toomas Siitan ja Kristel Pappel. Sel kevadel oli muusikateatri vallas praktiliseks harjutuseks Rahvusooperis esietendunud “Padaemanda” üle arutlemine ja sellest kirjutamine. Seminaris osalejate seas olid

Riina Erin, Maila Plooman, Pille Prans, Peeter Saan, Tiina Sooba, Ardo Västrik jt. Järgnevalt mõned kirjatööd ja arvamused.

Rahvusooper Estonia tähistas väärikalt oma kunstilise juhi, lavastaja Arne Miku 70 aasta juubelit, tuues tema lavastuses publiku ette ühe vene ooperiliteratuuri pärl, Pjotr Tšaikovski “Padaemanda” (1890).

Varsti on oodata teose esietendusi naabermaades Soomes ja Lätis, Tšaikovski ooperi populaarsusest Eestis annab aga tunnistust asjaolu, et alates 1926. aastast on seda Estonias lavastatud viiel korral. Olgugi et viimane, Aleksandr Vineri lavastus valmis aastal 1957, on sellel otsene side ka kõnealuse variandiga, sest mõlema kunstnik on Eldor Renter.

Tšaikovski ja Puškin või...?!

“Padaemanda” aluseks on Puškini samanimeline jutustus (1833), mille põhjal kirjutas libreto helilooja vend Modest Tšaikovski. Nagu Arne Mikk kavalehel tunnistab, on paljusid lavastajaid vaevanud tõsiasi, et vendade Tšaikovskite lugu ei järgi Puškini iroonilist faabulat, mistõttu on tehtud korduvalt katseid teost ümber kirjutada järgimaks kirjaniku algseid süžeeleline.

Käesolev lavastus järgib visuaalses pildis Puškini ajastut ja ainult ballistseen kui improviseeritud stiilipidu on viidud Tšaikovski poolt kavandatud 18. sajandi lõppu.

Kaks steeni (avakoor ning ballipildi üks tantsunumber), millel ei ole tegevuse seisukohalt suurt tähtsust, on ära jäetud. Lavastajat on kõige rohkem huvitanud Puškini nägemus Krahvinna kujust, vanaaegsest suurilmadaamist, kes, olles kui üksildane jäänuk eelnenud ajastust, valvab saatuslikku saladust. Uudne lahendus on vanamoori ümbersünd nooreks kauritariks. See viib tahtmatult ka mõttele, et armuvaludes ning heitunud Hermann, kuuldes vana legendi, on sisse võetud pigem Krahvinnast ning Liisaga sõbrustamine on vahend tema juurde pääsemiseks. Hermanni kuju on detailselt välja joonistatud ning tema järkjärguline muundumine saamatust tegelasest saamahimulise tegusteni, mõjustatuna kolme kaardi needusest, on võimsalt kujundlik.

Ka lavakujundus toetab tõhusalt lavastaja ideed saatusesest kui ülimest jõust. Kujunduses on kasutatud ohtralt üleelusuuruses mängukaarte ning kogu lava on nagu rohelise kaleviga kaetud mängulaud. Iga tegelase ning sündmusega seostub vastav kaart, mis ennustab tegelaste tulevikku. Omamoodi needuse sümbol on kogu aeg laval olev avatud kaardipakk (loo lõppedes see sulgub), mille olulisust rõhutab osav valgusrežiim (Neeme Jõe).

Kõikide tegelaste liikumine tundus

lähtuvat otseselt muusikast ning oli lauljaid toetav. Ainukeseks küsitavuseks jäi teises pildis Liisa tormamine lava ühest nurgast teise, et laulda aknal (st trepimademel) "Oo, kui kaunis on öö", mis laulja väikese hingeldamise tõttu oli seepärast kvaliteedilt ebaühtlane.

Osatäitmistest

Olgugi et ooperi pealkiri on "Padaemand", on kõige kandvam roll Hermannil, kelleks oli seekord Lätist pärit tenor Oleg Orlovs. Tema vokaalne vorm koos hea näitlemisoskusega andis väga veenva tulemuse, eriti hullumiseepisoodides. Õhtu naelaks võiks aga pidada metsosopran Riina Airennet, kelle kehastatud Krahvinnas on tipprolli sooritust. Eriliselt meeldejääv oli moment neljandast pildist, mil Krahvinna suitsetab tugitoolis lebetes sigaretti ning meenutab oma lõbusat minevikku; selles oli nii asjakohast väarikust kui ka saatanlikkust. Liisa osatäitjana esinenud sopran Nadia Kuremi esituses ilmnes aeg-ajalt teatud vokaalset ebaühtlust. Tundus, et talle sobisid rohkem meelegaite kui õrna armastaja episoodid.

Kindlasti tuleks esile tõsta ka nooremaid lauljaid, Tomskit laulnud Aleksandr Mihhailovit ning Polina-Daphnise topeltrolliga nii vokaalselt kui koketselt näideldes hästi esinenud metsosopran Helen Lokutat.

Dirigent Jüri Alperden toetas soliste, tuues Tšaikovski muusikast esile olulisi motiive orkestrihäältel, samas kujundades vajalike kulminatsioonidega kogu teosest saatusliku terviku ("Padaemanda" muusikas on väga sarnaseid kohti ka Tšaikovski Kuuenda sümfoniaga.) Rahvusoooperi Estonia sümfoniaorkester ja ooperikoor esinesid hästi, kuigi aeg-ajalt oli mõningaid erimeelsusi tempode suhtes.

Kokkuvõtteks peab tunnustama, et õhtu Rahvusoooperis oli pingestatud elamus.

Eldor Renter on lavakujunduses kasutanud ohtralt üleelusuuruses mängukaarte ning kogu lava on nagu roheline kaleviga kaetud mängulaud.

Tšaikovski muusika oma nukruse ning kadunud õnne ihaldusega köidab endiselt ning vanameister Arne Miku aus ja äärmuslikke vahendeid vältiv lavastus järgib igati ooperile omaseid tinglikke seadusi.

Ei saa me läbi Lätita, aga noored on meil tublid

Tšaikovski särav lavateos on taas jõudnud Eesti publiku ette. Ja teema on aktuaalne. Igas väiksemaski Eesti linnakeses on vähemalt üks kasiino, kus kerget rikkastumist lootvad inimesed veedavad päevi kaardilaua või mänguautomaatide vangidena. Järgnevad mänguhullus, purunenud lootused, võlad ja kõik muu, mis sellega paratamatult kaasas käib.

Teos heidab lavastajale ja kunstnikule

intrigeeriva väljakutse, kuid Arne Mikk jääb siiski kindlaks staatilisele lavastuslaadile, lubades peategelastel improviseerida ja isegi maneeritseda. Aga ehk on see taotluslik, sest nii paljude osatäitjate kasutamisel ei saagi proovide nappusel kõike lõpuni lavastada (igasse rolli on määratud vähemalt kaks või enam osatäitjat, peaosades peamiselt külalised).

Kunstniku kirev lavakujundus koosneb kõikjale pillutatud värvirohketest hiigelmõõtmetes mängukaartidest, mida jätkub küll lakke, seintele ja põrandale, kuid sellest jääb talle ilmselt veel väheks – ka kostüümid on saanud inspiratsiooni kaardipakist. Tõsidramaatiline Tšaikovski muusika ja ehk koomilisele ooperile sobiv värvikirevus mõjus pehmeltselt veidralt, kunstniku soov näidata, et kõik seal laval on osakesed suurest mängust, pigem segas. Hermannil kujunemist õnnetu armastajast hullunud mänguriks ning võrsitiga värskelt kihlatud Liisa õnnetu armastaja saatust ei suudetud lavastuses välja tuua, vähemalt sellel etendusel jäi see vaid kavalehe

sisuseletusse.

Mis puutub lauljatesse, siis õnneks on meil olemas lõunanaabrid ja neil juba häid soliste piisab. Oleg Orlovsil jätkus häälele nii lüürikat kui dramaatikat, samuti näitlejameisterlikkust, mis tegi tema osatäitmise Hermannil rollis usutavaks ja sisemiselt läbielatuks. Sel etendusel talle Liisa (Pille Lill) näol vokaalselt väärilist partnerit kahjuks ei olnud. Aga eriliseks muutis õhtu kindlasti see, et tegemist oli kolme noore solisti diplomietendusega, kes tulid ülesandega kenasti toime. Aleksandr Mihhailov Tomski ja Plutusena ning Merle Silmato Polina ja Daphnisena olid kõigiti veenvad, rollid selged ja ka korralikult esitatud. Kolmas diplomand Taavi Tampuu jäi oma kaaslaste

seas ehk kõige kammitsetumaks. On meeldiv tõdeda, et eesti lauljate järelkasv on tulekul, noorte hulka võib arvata ka Juuli Lille, kes üllatavalt ladusalt esitas kiuslikku Krahvinnat.

Orkester Jüri Alperteni juhatusel sekundeeris solistidele meeldiva pieteeditudendega, näidates kord head, kord paremat koosmängu, ootuspäraselt romantilisust jäi vähe-seks, aga töö sai ausalt tehtud.

Lavastuse ja kujunduse kohati mõistmatuks jäänud taotluste tõttu lahkusin ooperimajast segaste tunnetega. Ühtäkki tuli mullegi mõte, et nüüd, kus vaimutoit on manustatud, tarvis turisti kombel kiirustada ühest meelelahutuskohast järgmise ja ehk jõuda veel öisesse kasiinosse, et esitada Fortunale oma väljakutse.

Nauditav muusikaline tervik Eri Klasi käe all

Alustaksin siiski mitte muusikast, vaid Eldor Renteri kunstnikutööst, mis jääb meelde kui omanäoline ja kompaktnene. Lavakujunduses kasutatud rippuvate mängukaartide liikuvus on hea lahendus, ehkki kohati tundub neid olevat liiga palju ja nad segavad laval toimuva jälgimist. Kogu tegevus kulgeb ja tähtsamad aariad lauldakse lava eesosas, mis on lauljatele üsna mugav. Lavastus tervikuna jättis siiski väga hea mulje. Kahju ainult, et ooperit alustav Peterburi Suveaia meeleolupilt on sellest lavastusest välja jäänud. Arusaamatult ülepakutud aga oli minu arvates tegelase ilmumine kaardi seest. Kummalisena näis juba varasematest Arne Miku lavastustest tuttav võte koorirežiis: koor moodustab figuuraal-geomeetrilise kompositsiooni keset lava. Krahvinna vaimu ilmumine oleks võinud olla tugevama emotsionaalse mõjuga: efektne oli küll Krahvinna noorpõlve ilus kuju (vastandudes eelnevalt nähtule), kuid tossu sees rassistel veerev vaim oli pisut koomiline.

Solistidest jättis kustumatu mulje Juuli Lill Krahvinnana. Rolli kõrghetk saabus teises vaatuses, kus lisaks tehnilisele täiusele ja ilusale tämbrile oli võimalik nautida ka head diktsiooni. Ka Rahvusooperis külalisena esinenud Vadim Zapletšnoi esitas Hermanni osa täie veendumusega, lisaks suurepärasele lauluoskusele oli ta ka oma rolli hästi tabanud – Hermann jättis tõesti vaimselt häiritud inimese mulje.

Rahvusooperi koor ja sümfooniaorkester on end seekord aga tõesti ületanud.

Koor kõlas ühtselt ja täpselt. Orkestri mängutehniline tase oli ootamatult hea. Kohati oli siiski märgata pillirühmade omavahelist vähest koostööd ja väsitavaks muutus ka trompetite ühetaoline, pidevalt *forte*'s kõlav lahtine toon. Kokkuvõtteks aga tuleb au anda maestro Eri Klasile, kes koondas muusikud oma taktikepi alla ja kujundas ooperiõhtu nauditavaks tervikuks.

Kirglik, nooruslik ja silmapaistev!

Käesoleva aasta 24. aprillil Rahvusooperis Estonia nähtud etendus tekitas taas küsimuse, miks on publiku hulgas nii vähe kohalikke? Kas on tehtud vähe reklaami või on põhjuseks midagi muud, raske öelda. Igatahes kõik muusikasõbrad, kes sel õhtul oma sammud meie pealinna ooperiteatri suunas seadsid, ei pidanud kahetsema.

Eesriide avanedes selgus kohe, et kaardimängule on lavastuses antud võtmeroll. "Padaemanda" tegevus toimub 19. sajandil, mil kaardimäng oli Venemaal nii populaarne, et avalikel koosolekutel, klubides ja maskeraadidel enam ei tantsitud, vaid istuti kaardilaua taga. Nii nagu muutuvad kaardid mängija käes partii käigus, nii vaheldusid need kujunduselemendid erinevates vaatuses ja piltides. Neid võis leida dekoratsioonidena seinal ja laes, tähelepanelikum vaataja leidis viiteid isegi koorikostüümidest.

Eldor Renteri puhul võlub alati see

Oleg Orlovs hullunud Hermannina. Läti tenor valmistas kustumatu elamuse nii oma vokaalse võimekuse kui ka hea rollilahenduse tõttu

leidlikkus, värvilahendus ja stiilitaju, mis on tema tööde läbiv joon ja justkui omaette kvaliteedimärk. Lavakujunduse taustaks oli sügavroheline toon, mis tasakaalustas kogu ülejäänud värvigammat.

On tunda, et lavastaja ja kunstnik on leidnud ühise keele. Arne Mikk lavastajana on mitmed stseenid lahendanud väga põnevalt (näiteks Krahvinna surnust üles ärkamine ja kaartide saladuse paljastamine). On tunnustamist väärt, et lavastaja on jätnud ruumi improvisatsioonile, ja seda võimalust osati ka hästi kasutada.

Ainsa puudusena tuleb välja tuua, et vene keeles laulmine pole mitte kõigile jõukohane. Eriti jättis see soovida esimese vaatuse kooristseenides (solistidel veidi vähem), kus tuli päris tihti ülatiitreid kiigata, et tekstist aru saada. Järgnevate vaatuste ajal olukord veidi paranes ning vene keelt valdav kuulaja sai suures osas hakkama ilma lava kohal jooksva tõlketa.

Eriti väärib esiletõstmist Oleg Orlovs, kes valmistas kustumatu elamuse ka oma vokaalse võimekuse (hääles oli nii dramaatilisi kui ka lüüriilisi varjundeid) ja hea rollilahenduse tõttu. On imetlust väärib, et Oleg Orlovs suutis oma hääle erinevalt mitmetest estoonlastest panna kõlama ka lava kaugematest paikadest. Nadia Kurem (Liisa) laulis oma osa hingestatult ning sügava sisemise veendumusega. Vokaalselt oli kõik paigas, kuid noorte armastajate paar mõjus visuaalselt veidi koomilisena. Riina Airene (Krahvinna) avas end jälle väga huvitava karakternäitlejana. Isegi mõnikord liiga suure amplituudiga *vibrato* ei mõjunud seekord häirivalt. Erilise üllatuse valmistas siinkirjutajale Aleksandr Mihhailov (Tomski), kes suutis oma vokaalsed oskused ja näitlejameisterlikkuse meeldejäädavaks rolliks koondada. Helen Lokuta ja Valentina Paroševa duett oli vokaalselt laitmatu ning hääled sobisid ansamblina omavahel hästi kokku. Loodan, et meie Rahvusooper annab noortele üha enam võimalusi end laval näidata.

Orkestrit juhatas sel õhtul Jüri Alperten ning vaatamata väikestele "loksudele" olid pillimehed tublid:

Lõpetuseks soovitan kõigile muusikasõpradele uut lavastust vaatama minna, sest Tšaikovskil vaid 44 päevaga valminud teos on Arne Miku käe all koostöös meie noorte ooperisolistidega saanud huvitava lahenduse. Elamus on garanteeritud!